

■ COLUMNA

Il**s** buns temps vegls e la responsablada per l'avegnir

DA BERNARD CATHOMAS

Avant in concert en Surselva entaup jau in vegl enconuschent. Cun el vai bain e dapi la pensiun meglier che mai. Bellezza, sco el di, mo el savess er s'imaginar da viver sco ils antenats avant onns.

Mes pli bials onns eran ils 1950, cura che nus vevan sezs quasi tut quei ch'ei duvrava per viver: Latg, caschiel e pischada, carn dalla mezca da casa, paun ord igl agen fuorn cun frina da nies mulin ord graun dils agens ers da segal e salin, pulenta la damaun a la sera, cauras, nuorsas, vaccas. En mintga vitg in prer, las baselgias pleinas, las scolas era. Negins jasters. Buc in disuorden sco oz. Ins veva pauc, mo era cuntents. Oz han ei tut, san schazegiar nuot e biars ein schizun unfis da viver.»

Era pli baud propi tut meglier? En l'emprima mesadad dals 1900 vivevan blers en paupradad en nossas regiuns. I deva tant sco nagin sustegn social per vegls, famiglias ed orfens, er betg en cas da malsogna. Ils uffants gievan 26 emnas a scola e 26 emnas eran els integrads en il process da lavur. En piazza vegnivan blers explotads sco forzas da

lavur cumplainas. Mammass murivan anc savens da pagliola, uffants da baret. Sco lasts e plevons eran savens autoritars e pitgavan magari ils uffants, las autoritads severas ed il clima en la societad criv e dir. A famiglias mancavan ils raps per laschar scolar ils uffants. Sur tut las mattas n'avevan strusch schanzas da far insatge auter ch'ir sco fanteschellas e servientas. Vacanzas na devi naginas. Cun 65 era la gliעד spussada suenter ina vita da greva lavur e n'aveva betg ils raps per prender in zic pli lev.

Nagin dubi ch'ils temps vegls avevan er lur bun, ma glorifitgar quels vul dir survesair las seccaturas da noss antenats: L'emigraziun sfurzada, l'immensa lavur tut a maun, ils accidents mortals al plaz da lavur per mancanza da segirtad, las guerres mundialas, il stress per

las mammass stadas a chasa persulas cun tut la lavur e l'entira famiglia, il pensier co nutrir la famiglia, la malgiustia sociala, las temas da viver – e quella da murir en stan da putgà er ir en l'enfiern...

Davent dals onns 1950 èsi i ensi. Nus ch'es-san naschids ils onns 40 avain anc vis quai ch'era, senza patir surlonder. Nus avain gè la fortuna da viver ina fasa cun progress ed avertura en tuts ils secturs. Betg tut las midadas èn stadas bunas, la bilantscha resta dentant ordvart positiva.

Pertge vegn il temp vegl glorifitgà? Perquai ch'il temp dad oz ha er ses problems. Tuttina vulessan probabel ils pli paucs da nus barattar cun pli baud. Ludar il vegl e prender quai ch'ins ha oz sco sche tut sa chapiss da sasez, vul dir survesair tut tgi ch'ha lavurà e ristgà per cuntanscher quai ch'ha fatg da la Svizra in dals megliers plazs per viver da l'entir mund.

Per l'avegnir han las persunas politicas che nus elegiain proximamain il grond pensum da salvar il cuntanschi e purtar nossa societad enavant. Quai resta ina gronda lavur.